6.2.85

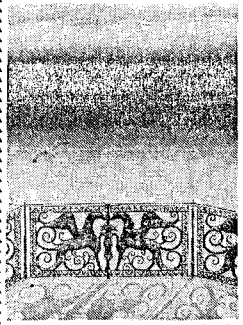

Ένας από τούς πίνακες πού εκθέτει ο Γεράσιμος Διονάτος.

Εικαστικά

Περίπατος σε τρείς εκθέσεις

Γεράσιμος Διονάτος
Π. Δίκα - Κορνέτη
Παντ. Σιαμπαλιώτης

Ο Γεράσιμος Διονάτος εξέθεσε έργα του καί πέρυσι, στήν ίδια γκαλερί (στόν «Κοχλία») καί διαπιστώνει κανείς πώς καί ή τωρινή του έκθεση κινείται στά ίδια όκριβώς πλαίσια. Βέβαια, θά ήταν υπερβολικό νά περιμένει κανείς εξέλιξη μέσα σ' ένα χρόνο. Εκείνο πού έχει σημασία είναι άτι ό ζωγράφος αύτός, πού παρουσιάζει άποκλειστικά καί μόνο τοπία, έχει μερικά προσόντα έντυπωσιακά: καλό σχέδιο, άρτια τεχνική, ώραία έκμετάλλευση τού χρώματος καί εύαισθησία στό έλληνικό φώς καί στίς διαμορφώσεις του. Είτε ζωγραφίζει άκτές, είτε βραχώδη θουνά, άσχετα άν τό τοπίο του είναι άναπεπταμένο ή όχι, ό Διονάτος δείχνει μιά εύαισθησία στόν φωτισμό καί μιά ίκανότητα άπόδοσης τών ποικιλιών του πού έντυπωσιάζει τόν θεατή τών πινάκων του. Υπάρχουν μερικοί πίνακες πραγματικά τέλειοι στήν κλασική τους γραμμή, μιά γραμμή πού ό καλλιτέχνης τήν τηρεί μέ θρησκευτική εύλάβεια, όσο κι όν σέ δυό έργα άποπειράται νά παίξει μέ τήν έννοια τού πλαίσιου. Σίγουρα, άξίζει νά δεί κανείς τήν έκθεση τού Διονάτου.

Σέ άλλο κλίμα κινείται ή Θεσσαλονικιά ζωγράφος Π. Δίκα - Κορνέτη πού δείχνει τήν δουλειά της στήν γκαλερί «Πανσέληνος». Προσπαθώντας νά δημιουργήσει τόν δικό της άνθρώπινο περίγυρο, ή καλλιτέχνις θίνει, στήν πλειοψηφία τών πινάκων της, τήν γυναικεία άνθρώπινη φιγούρα, γυναίκες, κορίτσια, καύκλες, σέ μιά μορφή διασταυμένη, πού μαρτυρεί άναζήτηση μιάς άλλης πραγματικότητας, ίδιαίτερα μάλιστα καθώς τά χρώματα πού χρησιμοποιεί έχουν μιά όμοιογένεια μεταξύ τους, κυρίως σέ άνοιχτούς τόνους. Σέ ένα μικρό άριθμό έργων της ή Δίκα - Κορνέτη θίνει συγκροτήματα κτισμάτων, όπου τό κυθιστικό στοιχείο θρίσκει μιά διαλάκση. Χρωματικά, ώστόσο, θρισκόμαστε, καί στίς περιπτώσεις αύτές, στό ίδιο κλίμα. Γιά τό

Δέν είναι έφεύρεση τού εικοστού αίώνα

Τό θέατρο τού παράλογου καί οί «βαθιές» ρίζες του

Από τά χρόνια τών αρχαίων μίμων ως τούς «ντανταί» καί τόν σουρεαλισμό

Θέατρο παραλόγου: υπάρχει πιά ή, μάλλον, υπήρξε ποτέ μιά έποχή πού δέν υπήρχε τό παράλογο στό θέατρο; Πρίν 30 - 35 χρόνια δημιουργήθηκε στήν Εύρώπη τό κίνημα τού «παράλογου θεάτρου», μέ κύριους έκφραστές συγγραφείς σάν τόν Μπέκετ, τόν Ιονέσκο, τόν Ζενέ, τόν Αραμπάλ καί άλλους. Τότε θέβαια, ξένισαν τά έργα τών συγγραφέων αύτών, καθώς έφερναν μιά άντίθεση μέ τό ρεαλιστικό θέατρο, μέ ότι πρόσφεραν συγγραφείς σάν τόν Μίλλερ, τόν Ούίλλιας, τόν Ανουίγ κλπ. Η ταμπέλα «παράλογο» λειτούργησε σάν σημείο άναγνώρισης καί έτσι έπικράτησε γιά άρκετό καιρό· έξακολουθεί μάλιστα νά άκούγεται καί σήμερα.

Τό έρώτημα πού έχει μπεί έδώ καί καιρό είναι κατά πάσο τό θέατρο αύτό ήταν «παράλογο» ή έξέφραζε τά παράλογο καί, σέ δεύτερη έξέταση, κατά πόσο ήταν κάτι καινούργιο στάν χώρο τής δραματουργίας, ίδιαίτερα άσο σκέφτεται κανείς τό ουρεαλιστικό θέατρα πού γράφτηκε προπολεμικά, δηλ. πρίν τό 1940. Μέ τό πέρασμα τών χρόνων είναι ύποχρεωμένος νά άναθεωρήσει κανείς άρκετές άπόψεις. Καί άξίζει νά άσχοληθεί κανείς μέ τό θέμα καθώς τάν καιρό αύτό άναγγέλονται δύο παραστάσεις έργων συγγραφέων πού έντάσσονται στόν χώρο τού θέατρου τού παραλάγου. Τά έργα αύτά είναι «Τό μπαλκόνι» τού Ζενέ, πού έχει προγραμματίσει τό ΚΘΒΕ, καί «Τό παιχνίδι τής αφαγής» τού Ιονέσκο, πού θά παρουσιάσει τόν άλλο μήνα ή «Πειραματική Σκηνή τής Τέχνης».

Τό παράλογο στήν άρχαιότητα

Πρίν άπ' όλα άς πούμε ότι παράλογη φαίνεται ή «Φαλακρή τραγουδίστρια» άν παιχτεί α' ένα θέατρο πού έχει καθιερώσει στό μυαλό καί στήν αίσθηση τού κοινού έργα άλλης δομής, σάν έκείνα τού Ιψεν ή άλλων ρεαλιστών συγγραφέων. Τά ίδια έργα, ίσως καί ό Ζενέ καί ό Μπέκετ, παιγμένα α' ένα μιούζικ χώλ ή σέ ένα θαριετέ άποκτούν άλλη ύπόσταση καί έντάσσονται διαφορετικά στήν δεικτικότητα τού θεατή. Τά ίδιο θά συμβεί άν διαθάσει κανείς τήν «Αλίκη στήν χώρα τών θαυμάτων» σάν ένα συνηθισμένο άφήγημα καί, άπό τήν άλλη μερό, τό δεί κανείς σέ μιά ταινία μέ κινούμενα σχέδια.

Στό «παράλογο θέατρο» λειτουργούν πολλά στοιχεία όπως άκροθατικού ή κλοουνίστικαυ παιξίματος τών ήθοποιών τής κομέντια ντέλ άρτε μέ τούς Ρωμαίους μίμους. Αλλά τί είναι έπιτέλους καί οί «τρελοί», οί γελωτοποιοί τών έργων τού Σαίξπηρ, άν όχι έπιθιώσεις ή μιμήσεις τών μίμων; Καί πόσο όπέχουν αύτά πού λέει ό τρελός τού θασιλιά Λήρ, γιά παράδειγμα, άπό τά «παράλογα» ένός έργου τού Ιονέσκο;

Στήν Γαλλία άνάλογες περιπτώσεις είναι τά πράσωπα τού Μολιέρου (όριομένα, τουλάχιστον) καί τού Μαριθό. Αλλά καί στό πιό νέο θέατρο άν πραχωρήσουμε θά θρούμε τό παράλαγο σέ πολλά έργα. Παράδειγμα ό Θιενέζος Νέστρου τού προηγούμενου αίώνα καί ό Μπύχνερ μέ τόν «Βόυτσεκ» κι άκάμη ό Γκράμπε καί άλλοι.

Φαινόμενα στόν κόσμο

Εκείνο πού έκπλήσσει -άν πρέπει νά έκπλήσσει- είναι ότι τό στοιχεία τού παραλόγου έμφανίζεται όχι μόνο α' όλους τούς αίώνες, άλλά καί σ' όλες τίς χώρες, τουλάχιστον έκείνες πού άνάπτυξαν τήν θεατρική τέχνη μέ θάση τόν δυτικό πολιτισμό. Εξετάζοντας τήν παγκόσμια θεατρική παραγωγή, μέ τό πνεύμα αύτό, θρίσκουμε άλα καί περισσότερα παραδείγματα «παραλάγου» θεάτρου παύ περνόει κάποτε καί στόν κινηματογράφο.

Σχετικό μ' αύτό τό τελευταίο δέν έχει παρά νά θυμηθεί κονείς τίς τρελές κωμωδίες τού Κέυστον, τόν Τσάρλι Τσάπλιν, τόν Μπάστερ Κήτον καί κατόπιν τούς άδελφούς Μάρξ, πού οί κωμωδίες τους έχουν πολλό στοιχείο παραλόγου.

Αλλά καί τό Γουιλιάμ Σαίξπηρ, μιά άλλο άξιόλογο έργο είναι «Τά στήθη τού Τειρεσία» τού Απολλιναίρ, πού γράφτηκε τό 1903 (όπως λέει ό δημιουργός του) άλλά παίχθηκε τό 1917. Τό έργο αύτό χαρακτηριζόταν άπό τόν Απολλιναίρ σάν «σουρεαλιστικό δράμα» καί είναι ένα γκροτέσκο θωντθίλ μέ πολιτικό μήνυμα.

Ντανταϊσμός καί σουρεαλισμός

Καί έτσι φτάνουμε στήν έποχή δύο μεγάλων αίσθητικών κινημάτων τού ντανταϊσμού καί τού σουρεαλισμού, πού έπί σειρά έτών έπηρέσσαν τήν πνευματική ζωή τής δυτικής Εύρώπης, άλλά νά θυμηθούμε τόν Κόρλ Βαλεντίν, πού πρόσφατα μάς έδωσε διασκευή έργου του (Τά «Μπάμ τριαλαλά») τό θέατρα Καισοριανής.

Ετσι καταλήγουμε στόν Μπρέχτ, πού σίγουρα πολλά έργα του, όπως «Στή ζούγκλα τών πόλεών» καί «Ο άντρας είναι άντρας», περιέχουν στοιχεία τού παράλογου θεάτρου. Κατό τόν Εολιν, «ό Μπρέχτ ήταν ένας άπό τούς πρώτους μάστορες τού θέατρου τού παράλογου» καί

Πρώτη γνωριμία τού κοινού τής Θεσσαλονίκης μέ τό θέατρο τού παράλογου: άπό τήν παράσταση τού μονόπρακτου «Οί καρέκλες» τού Ιονέσκο μέ σκηνοθεσία Καρόλου Κούν. Επαιζαν οί άξέχαστοι Μαρία Γιαννακοπούλου καί Δημήτρης Χατζημάρκος.

«τής σκληρότητας» θρίσκεται στήν θάση τού θέατρου τού παράλογου. Καί άποτελεί πολύ σημαντικό στοιχείο ή άρχική συνεργασία τού Αρτώ καί Βιτράκ, τού συγγραφέα πού άργάτερα έδωσε θεατρικά έργα πιό κοντά στήν παρόδοση. Αλλοι συγγραφείς καί έργα πού πρέπει νά άναφερθαύν είναι ό Ρομπέρ Ντεσνόν μέ τήν «Πλατεία τών άστρων», ό Ζάν Κοκτώ μέ τίς κινηματογραφικές έπιδόσεις του, ό Αρμάν Σαλακρού, κυρίως γιά κόποια πρώιμα θεατρικά του έργα μέ πολλά σουρεαλιστικά στοιχεία, κι άκάμη ό Ζυλιέν Τορμά, πού πέθανε πολύ νέος άλλά όφησε τά έργα «Κοψίματα» καί «Μπετρού» πού περιέχουν πλήθος παράλογων στοιχείων.

Στίς άλλες χώρες, στά χρόνια τού μεσοπόλεμου, έχουμε μερικά θεατρικά έργα χαρακτηριστικά. Ετσι ό Ισπανός συγγραφέας Ραμόν Ντέ Βαλλέ Ινκλάν, πέρα άπό τά πεζογραφήματά του, έδωσε καί τά θεατρικά έργα «Τό γκαλά τού θανάτου» καί «Τά κέρατα τού Ντόν Φριολέρα», έργα πού, όπως λέει ό Αραμπάλ, ένας όπό τούς μεταπολεμικούς παράλογους, τόν έπηρέασαν πολύ. Καί θέβαια, καί ό Λόρκα, πού οί σχέσεις του μέ τούς σουρεαλιστές ήταν στενές, έδωσε έργα όπως τό «Σόν περάσουν πέντε χρόνια» έχει πολλά στοιχεία πού προσιωνίζουν τό παράλογο.

Στίς άγγλόφωνες χώρες ή έπίδραση τού σουρεαλισμού καί τού ντανταϊσμού ύπήρξε μικρή καί έκδηλώθηκε κυρίως αέ συγγραφείς πού ήλθαν αέ στενή έπαφή μέ τήν Εύρώπη τού μεσοπόλεμου, όπως γιά παράδειγμα ή Γερτρούδη Στάιν, πού έγραψε μερικά κομμάτια πού ή ίδια τά χαρακτηρίζει «θεατρικά έργα», άλλά αύσιαστικά είναι άφηρημένες ποιητικές πρόζες, μέ τή διοφορά ότι πρίν άπά τίς παραγράφους ύπάρχουν οί ένδείξεις «πράξη πρώτη», «πράξη δεύτερη» κλπ. Ακόμη καί τό έργο της «Τέσσερις άγιοι σέ τρείς πράξεις», πού παίχτηκε σάν μπαλέτο - όπερα άποτελεί αύσιαστικά μιά όφηρημένη ποιητική πρόζα μέ κόποια στοιχεία «καθαρού θεάτρου».

Αλλά καί ό Σκότ Φιτζέραλντ, ό πεζογράφος μέ τίς έπιτυχίες σάν

Μιά σκηνή τού έργου «Τό μάτς» μέ τό Γιώργο Μεσάλα καί τήν Πίτσα Καπτσινέα.

Θεατρικές παραστάσεις

Γιώργου Μανιώτη «Τό μάτς», από τό Μοντέρνο θέατρο τού Γιώργου Μεσάλα

Ανήκοντας στά σχετικά παλιότερα έργα τού Μανιώτη, «Τό μάτς» έχει τή σφραγίδα ένός καλογραμμένου, τουλάχιστον στό μεγαλύτερο μέρος του, έργο, μέ εύστοχο προθληματισμό καί καλό διάλογο, μέ πρόσωπα γνήσια καί ρεαλιστικά, μέ σαφή έλληνική ίθαγένεια. Γραμμένο λίγο μετά τά «Παθήματα», έχει πολλά όπό τά στοιχεία έκείνου τού έργου καί μένει άκόμη οέ μιά δημιουργική περίοδο τού συγγραφέα, πού ή παρατήρηση τού κοινωνικού περίγυρου καί ή ρεαλιστική του άπόδοση πρόσφερε μιά στέρεη θάση στά έργο του. Στό «Μάτς» ό Μανιώτης δίνει, μέ μιά σειρά άπό μικρές σκηνές, τήν καταπίεση ένός σπιτικού άπό μιά παντοδύναμη καί παμπόνηρη μάνα, μιά μάνα πού χρησιμοποιεί όλα τά μέσα γιά νά «σώσει» τό παιδί της, νά τού δημιουργήσει ένα μαντρωμένο κόσμο όπου τό παιδί αύτό θά είναι άσφαλισμένο άπό τίς κακοτοπιές. Οί μικρές σκηνές τού έργου δένονται άναμεταξύ τους μέ τίς παρατηρήσεις ένός καρφωμένου οτήν άναπηρική πολυθρόνα πατέρα, πού όρίσκεται συνεχώς στή σκηνή καί άποτελεί μόνιμη παρουσία, άλλά καί μόνιμο παράδειγμα τής άποτυχημένης προσπάθειας γιά πέταγμα έξω άπό τό «κλουθί». Η μάνα νοιώθει πώς ό γιός, όπως κι ό πατέρας, δέν είναι δυνατοί γιά πετάγματα κι έτσι άποφασίζει νά έφαρμόσει τό δικό της τράπο γιά νά έξασφαλίσει όχι τήν εύτυχία (δέν είναι άφελής νά πιστέψει κάτι τέτοιο), άλλά τήν έπιθίωση τού παιδιού της. Ετσι γίνεται ένα είδος δεσμοφύλακα (είναι χαρακτηριστικό ότι οί κινήσεις της είναι ρυθμισμένες καί μένουν άπαράλλακτες) πού έπαγρυπνεί, μάχεται καί τιμωρεί, όταν χρειαστεί, γιά νά κρατήσει τό παιδί στήν έξουσία τή δική της πού τήν κρίνει σωτήρια γιά τόν άδύναμο θλαστό της. Στό σχολείο, στή δουλειά, στίς διασκεδάσεις, στό γάμο, στά γεννητούρια τών έγγονών της είναι ό έπίμονος έπόπτης καί ρυθμιστής. Καί φυσικά, ό γιός, παρά τίς «μικροεπαναστάσεις» του, πάντοτε ύποτάσσεται στή γραμμή πού τού χάραξε έκείνη, πού είναι ή «πεπατημένη» τής έλληνικής κοινωνίας. Καί ό πατέρας, ό «παθός - μαθός» τόν συμθουλεύει πώς γιά νά έπιθιώσει, θά πρέπει νά μάθει νά ύποκρίνεται. Είπαμε κιόλας πώς τό έργο τού Μανιώτη είναι καλογραμμένο, άλλά θά παρατηρήσουμε πώς νοθεύει τό έργο καί τό άδυνατίζει όταν κάνει παραχωρήσεις πρός τή γραφικότητα ή τό έπικαιρικό (ή σκηνή μπροστά στήν τηλεόραση είναι άπό τίς πιό κοινότοπες) όταν θίνει στά πρόσωπά του μιά ύπερβολικά άγοραία διάσταση, όπως στήν περίπτωση τής συμπεθέρας. Παρ' όλα αύτά, ό «καθρέφτης», πού θάζει μπροστά μας ό συγγραφέας γιά νά δούμε ένα άπό τά πρόσωπά μας, ραγίζει, άλλά δέν σπάζει.

Η παράσταση παύ σκηνοθέτησε ό κ. Μεσάλας άπέδωσε τό έργο πιστά, χωρίς νά έπιχειρήσει πάντως θυθομέτρήσεις στά όποια ύπόγεια ρεύματα τού έργου καί άσφαλώς θά πετύχαινε περισσότερο άν δέν έπωμιζόταν τό διπλό ρόλο τού σκηνοθέτη καί τού πρωταγωνιστή. Από τούς ήθοποιούς θά πρέπει νά ξεχωρίσει κανείς τήν Πίτσα Καπιτσινέα πού, στό μεγαλύτερο μέρος τής έρμηνείας της, ήταν σωστή καί πειστική, κάποτε τέλεια. Ακόμη, καλή ήταν ή Ντένη Θέμελη στό ρόλο τής νύφης, παρό τίς κάποιες διαφυγές της πρός τό γραφικό. Επαιζαν έπίσης ό Νίκος Παπαχρήστος καί ή Αθηνά Αλεξίου. Τό σκηνικό άπλό, άλλά λειτουργικό.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ

σμάτων, όπου τό κυθιστικό στοιχείο βρίσκει μιά δικαίωση. Χρωματικά, ώστόσο, βρισκόμαστε, καί στίς περιπτώσεις αύτές, στό ίδιο κλίμα. Γιά τό έργο τής ζωγράφου ό καθηγητής Χρύσανθος Χρήστου σημειώνει: «Τό έργο τής Π. Δίκα - Κορνέτη διακρίνεται γιά τήν προσπόθεια μιάς ποιητικής μετάπλασης τής άντικειμενικής καί γνωστής πραγματικότητας, πού βασίζεται κυρίως στήν έσωτερικότητα καί τήν δύναμη ύποβολής τού χρώματος».

Διπλή είναι ή έκθεση τού Παντελή Σιαμπαλιώτη, πού παρουσιάζει στήν αίθουσα «Τερσικότα» ζωγραφικά καί γλυπτικά έργα. Τά πρώτα, α' ένα σημαντικό άριθμό τους έχουν θέματα κεφάλια, ένός ή δυό άτόμων, σέ μονόχρωμες ή πολύχρωμες άποδόσεις καί σέ σχετικά μοντέρνα γραμμή. Σ' αύτή τήν όμάδα τών πινάκων άντιπαρατίθενται τά γλυπτά κεφάλια πού άκολουθούν περίπου (άν καί πιό έλεύθερη) γρομμή. Υπάρχει, ώστόσο καί ένας άριθμός έργων μέ πολυπρόσωπες συνθέσεις, όπου διαπιστώνει κανείς κάτι μνημειακό, μιά καί σηματοδοτούνται άναμνήσεις άπό τό άρχαίο έλληνικά παρελθόν. Ο κ. Σιαμπαλιώτης κάνει τά δικά του θήματα στήν άναζήτηση τών μορφών καί τά άποτελέσματα θά μπορούσε νά τά πεί κανείς ένθαρρυντικά.

τήν άλλη μεριά, τό δεί κανείς σέ μιά ταινία μέ κινούμενα σχέδια.

Στό «παράλογο θέατρο» λειτουργούν πολλά στοιχεία όπως έκείνα πού άνήκουν συνήθως στό τσίρκο, στούς μίμους ή τό μιούζικ χώλ, πού θυμίζουν κλόουν καί τρελές κωμωδίες, πού έχουν μιά λεκτική άνησσία ή πού θασίζονται στό όνειρο καί στήν φοντασία. Καί άπό τό σημείο αύτό ξεκινώντος μπορεί νά πεί κανείς ότι τό «παράλογο» θέατρο έχει πολλά στοιχεία πού δέν λείπουν άπό τό θέατρο, άπό πολύ παλιότερες έποχές μέχρι τίς πρώτες δεκαετίες τού αίώνα μος.

Οπως γράφει καί ό Εολιν, πού σέ μεγάλο μέρος άποτελεί τήν θάση αύτού τού κειμένου, τά στοιχεία τής άκροθασίας καί τού κλοουνισμού όποτελούν παλιά συστατικά τού θεάτρου, άκόμη άπό τά χρόνια τών άρχαίων μίμων, ένός θεατρικού κόσμου πού άνθιοε παράλληλα μέ τήν τραγωδία καί τήν κωμωδία. Καί, φυσικά, άπδ τούς μίμους τού ρωμαϊκού θεάτρου όδηγούμεθα στήν κομέντια ντέλ άρτε καί σ' αύτόν τόν Ζαίξπηρ, άφού περάσει κανείς άπό τόν Πλαύτο καί τόν Τερέντιο.

Δέν χρειάζεται νά πεί κανείς πολλά γιά νά συνδέσει τήν μορφή τού

Ισαρι Ισαπλιν, τον Μπαστερ Κήτον καί κατόπιν τούς άδελφούς Μάρξ, πού οί κωμωδίες τους έχουν πολλά στοιχεία παράλόγου.

Αλλά γιά νά ξαναγυρίσουμε στό θέατρο, άς θυμηθούμε τρία έργα τού Στρίντμπεργκ, τά «Πρός Δαμασκό», «Ονειρόδραμα» καί «Σονάτα τών φαντασμάτων» πού άποτελούν θασικά μεταφορές όνείρων καί ίδεοληψιών καί όδηγούν κατ' εύθείαν στό παράλογο θέατρο. Στά έργα αύτά θλέπουμε ένα πέρασμα άπό τήν άντικειμενική πραγματικότητα τού έξωτερικού κόσμου στήν ύποκειμενική πραγματικότητα τών έσωτερικών καταστάσεων τής συνείδησης. Ανάλογες καταστάσεις στήν λογοτεχνία μάς δίνουν σέ έργα τού Ντοοτογιέφσκι καί περισσότερο στούς συγγραφείς τού αίώνα μας, στόν Τζέημς Τζόυς, μέ τόν «Οδυσσέα» καί περισσότερο μέ τό «Ξύπνημα τού Φίννεγκαν», καί στόν Κάφκα. Θά πρέπει νά θεωρείται θέθαιο άτι οί τρείς αύτοί πεζογράφοι έχουν επηρεάσει άποφασιστικά τούς δημιουργούς τού μετσπολεμικού «θέατρου τού παράλογου» καί ότι πρέπει νά άνοζητήσουμε στά έργα τους αύτές τίς επιδράσεις.

Λίγο πρίν τό τέλος τού προηγούμενου αίώνα ό Αλφρέντ Ζαρρύ δίδει τόν «Βασιλιά Υμπύ» πού ή παράσταση του δημιουργεί σκάνδαλο. Ενα

δύο μεγάλών αίσθητικών κινημάτων τού ντανταϊσμού καί τού σουρεαλισμού, πού έπί σειρά έτών έπηρέασαν τήν πνευματική ζωή τής δυτικής Εύρώπης, άλλά καί όταν έοθησαν, άφησαν θαθιές έπιδράσεις στά γράμματα καί στίς τέχνες γιά μεγάλη περίοδο. Δέν θά ήταν ύπερβολή νά είπωθεί ότι άκόμη καί σήμερα διακρίνουμε τίς επιδράσεις αύτές καί σίγουρα τό θέατρο τού παράλογου διοθέτει πολλά στοιχεία πού κληροδότησαν οί ντανταί καί οί σουρεαλιστές.

Αλλά πέρα άπό τίς επιδράσεις, έχομε καί θεατρικά έργα συγκεκριμένα, γραμμένα άπό έκπροσώπους τών δύο αύτών κινημάτων. Ετσι ό Κοκότσκα, ό γνωστός Αύστριακός ζωγράφος, έγραψε τό θεατρικό έργο «Σφίγξ καί στρόχμαν», ένώ ύπάρχουν έργα τού Τζαράμ, τού Μπρετόν, τού Σουπώ, τού Αραγκόν κ.ά. Τό θέατρο όλων αύτών (άκόμη κι ό Πικόσο έχει γράψει θεατρικό έργο) όποτελεί τόν πρόδρομο τού «παράλογου».

Από τό κίνημα τών έξπρεσιονιστών, ό θσσικότερος θεατρικάς συγγροφέας είναι ό Υθαν Γκόλ, πού κι αύτός θά πρέπει νά θεωρηθεί σάν ένας άπά τούς προγόνους τού παράλογου θεάτρου. Τά έργα του «Αθάνατοι» καί «Οχι άκόμη νεκροί», κα-

- όπερα άποτελεί σύσιαστικά μιά άφηρημένη ποιητική πρόζα μέ κάποια στοιχεία «καθαρού θεάτρου».

Αλλά καί ό Σκότ Φιτζέραλντ, ό πεζογράφος μέ τίς έπιτυχίες σάν τόν «Μεγάλο Γκάτσμπυ», έγραψε ένα θεατρικό έργο, «Τό φυτό» πού παίχτηκε μέ άποτυχία τό 1922. Τό έργο αύτό μοιάζει μέ προάγγελο τού θέατρου τού παράλογου.

Απ' όσα άναφέρθηκαν, λοιπάν, μπορεί νά πεί κανείς, όπως τό διατυπώνει ά Εσλιν, ότι «τό θέατρο τού παράλογου άποτελεί μέρος μιάς πλούσιας καί ποικιλόμορφης παράδοσης». Εάν ύπάρχει κάτι πραγματικά κοινούργιο σ' αύτά, είναι ό κάπως άσυνήθιστος συνδυασμός διάφορων τάσεων γνωστών θασικών ιδιωμάτων καί έπίσης τό γεγονός ότι γιά πρώτη φορά όλα αύτά θρήκαν άνταπόκριση στό εύρύ κοινό. Κι αύτό δέν άποτελεί χοροκτηριστικό τόσο τού θέατρου τού παράλογου όσο τής έποχής. Ισως οί προσπάθειες τών σουρεαλιστών νά ήλθαν πρίν τήν έποχή πού θά τίς δεχόταν τό μεγάλο κοινό, ένώ δέν έγινε τό ίδιο μέ τό θέατρο τού παράλογου, πού είχε πίσω του τήν παγκόσμια σφαγή τού δεύτερου μεγάλου πολέμου τού αίώνά μας.

- αντρας είναι αντρας», περιέχουν στοιχείο τού παράλογου θέατρου. Κατά τόν Εολιν, «ό Μπρέχτ ήταν ένας άπό τούς πρώτους μάστορες τού θέατρου τού παράλογου» καί πολλά στοιχεία άπό τά έργα του «Ο καλός άνθρωπος τού Σέτσουαν», «Πούντιλα» καί «Κύκλος μέ τήν κιμωλία» μαρτυρούν γι' αύτό. Η επικράτηση, ώστόσο, τού ναζισμού στήν Γερμανία έθεσε τέρμα στήν κίνηση αύτή καί έτσι τό κέντρο θάρους μεταφέρθηκε στό Παρίσι.

Σουρεαλιστικά επιτεύγματα

Γράψαμε καί παραπάνω άτι πολλοί Γάλλοι σουρεαλιστές ποιητές έγραψον θέατρα. Τά έργα τού Αραγκόν καί τού Μπρετόν δέν παίζονται πιά, ώστόσο είναι έντυπωσιακό πώς ένας άλλος συγγραφέας, μέ σουρεαλιστικές καταθολές, ό Θιτράκ παρουσιάζεται άκόμη καί σήμερα στίς θεατρικές σκηνές, κυρίως μέ τό έργο του «Βικτόρ ή ή έξουσία στά παιδιά» πού παίχθηκε πρίν μερικά χρόνια καί άπό τό ΚΘΒΕ μέ όμαδική σκηνοθεσία τών ήθοποιών καί άλλων στελεχών τού θεάτρου.

Καί θέθαια δέν μπορεί νά μήν άνσφέρει κανείς τόν Αρτώ, πού καί σάν συγγραφέας άλλά καί γενικότερα σάν θεωρητικός τού θεάτρου

σωστή καί πειστική, κάποτε τέλεια. Ακόμη, καλή ήταν ή Ντένη Θέμελη στό ρόλο τής νύφης, παρά τίς κάποιες διαφυγές της πρός τό γραφικό. Επαιζαν έπίσης ό Νίκος Παπαχρήστος καί ή Αθηνά Αλεξίου. Τό σκηνικό άπλό, άλλά λειτουργικό.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ

Η ελληνική ποίηση

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Η σημαντική τών δειγμάτων

Οταν κάποτε ό πλανήτης μας έξαντληθεί καί θρεθεί κάποιος
πού νά κρατεί στό χέρι του ένα πράσινον άκόμη δέντρο ξερριζωμένο,
λίγα πράσινα κλωνάρια του, άοφαλώς θά θυμηθούμε
πώς κάποτε θλάσταιναν έδώ δάση
Κι άν κρατεί μιά δέομη λουλούδια,
θά σκεφθούμε πώς κάποτε τά ήλιάλουστα μελιοσοθούιζαν λιθάδια.
Αν κάποιος κρατεί ένα γελαστό, στό χέρι του κερομίδι,
θά συλογιστούμε πώς ύπήρχαν γελαστές στέγες κεραμιδένιες
κι άν ύπολείμματα του μπετόν μέ τά χέρι μας δείχνουμε
θά φέρουμε στή μνήμη μας τούς κλεισμένους ούρονούς
άπό τή Θαθελική σύγχυση τών ούρανοξυστών μας.
Μά όταν κρατά στά χέρι του ένας μιά μαύρη πέτρα
κι ένα ξερό χορτάρι άπό τή λεηλατημένη καί μαρτυρική μας χώρα,
άσφολώς θ' άναλογιστούμε πώς κάποτε έδώ στόν πλανήτη μας ύπήρχε
ή περήφανη τού Διονυσίου Σολωμού μας ή γαλάζια
καί ήρωική καί πολυθασανισμένη μας πνευματική
όλων τών άλλων τών έθνών άγέρωχη πατρίδα μας.

Από τή συλλογή «Ενδοδυναμική»

Τό ελληνικό διήγημα

ΠΕΤΡΑ ΣΕ ΛΙΜΝΗ

Τού Ζαχαρία Παπαντωνίου

ΑΠΙΣΤΕΥΤΟ! Ο κ. Νικήτας Νικόδημος στό σημερινό του περίπατο προχώρησε πιό πέρα άπ' τόν ξερό πλάτανο! Τό γεγονός άναστάτωσε τήν κωμόπολη. Αδύνατο νά τό έξηγήσουν. Δεκαπέντε χρόνια τώρα, ό κ. Νικόδημος, τήν ίδια ώρα, κάνει τόν ίδιο δρόμο, άκριθώς ώς τό κούτσουρο τού ξερού πλάτανου - όριο τής ύγιεινής πεζοδρομίας.

Εξοφνα όμως σήμερα, τόν είδον νά προχωρήσει πολύ πιό πέρα, τρία τέταρτα τής ώρας μακριά, καί θά πήγαινε άκόμη μακρύτερα, άν ό οκύλος τού φυλακείου τού δημοτικού φόρου, άουνήθιστος νά τόν θλέπει, δέν γαύγιζε μέ μανία καί δέν γύριζε πίσω. Τό μοναδικό φαινόμενο δέν ήταν μόνο του. Συνοδεύτηκαν άπό άλλα ποράδοξα καί πρό πάντων άπ' τά μανιασμένο μπαστούνι του. Τό κρατούσε σά σπαθί καί τρυπούσε τάν άέρα. Πέρασε σά θύελλα. Δέ σταμάτησε νά ίδεί κανένα γνωστό. Κουνούσε θιαστικά τό κεφάλι κι έφευγε.

Διάφορες ύποψίες γεννήθηκαν! Ο δήμαρχος νόμισε πώς ξέσπασεν επί τέλους ή όργή τού κ. Νικόδημου έναντίον του, έπειδή δέν έθαλαν άκόμη φανό γιά νά φωτίσει τό κατασκότεινο σοκάκι τού σπιτιού του. Ο ταμίας ύποψιάστηκε πώς είχε συνέπειες τά προχτεσινό μικρό των τοούγκρισμα στήν πρέφα. Ο γιατρός έξήγησε τό φαινόμενο μέ κάποια δυσπεψία. Ο κύριος καί ή κυρία τσμίσ, μέ άπελπισία τόν είδαν ν' άπομακρύνεται, έπειδή ίδιαιτέρως τήν ώρα τού περιπάτου θαριούνται ό ένας τόν άλλο καί ζητούν ένα τρίτο γιά σωτήρα. Σά νά μπήκε στή σκέψη των, ά κ. Νικόδημος έκαμε μιά μεγάλη λοξοδρομία κι άποτροθήχτηκε μέ ίπποτικό χαιρετισμό, λέγοντας μέσα του: «Θρήτε κάποιον άλλο σήμερα νά σάς γλυτώσει!»

Χαιρετούσε μ' αίφνίδια τινάγματα τού καπέλου ή μέ φιλικά άνεμίσματα τού χεριού καί δέ στάθηκε πουθενά. Στή φωνή των γνωστών του «Μά τ' είν' αύτά, κύριε Νικόδημε; Γιά πού;» ήταν κουφός. Αφού, τέλος, ό σκύλος τού δημοτικού φόρου τόν γαύγισε δυνατά, έγύρισε πίσω, μέ θήματα μεγάλα, σταθοκοπώντας τόν άνεμο μέ τό άφηνιασμένο μπαστούνι.

∴

ΕΝΥΧΤΩΣΕ καί δέν μπορούν άκόμα στά καφενείο τής έπαρχίας νά έξηγήσουν πώς άπόψε πήρε προκλητική στάση κατά τής κοινωνίας ένας άνθρωπος άποτυχημένος άπό χρόνια! Μήπως είχε καμιά αίφνίδιαν έπιτυχία; Μά σέ τί; Είν' αδύνατο!

Ας μετρήσουμε τίς άποτυχίες καί τίς παραιτήσεις του. Είχε σπουδόσει νομικά, άπό θαυμασμό πρός τήν έπιστήμη τού δικαίου. Σέ τρία χρόνια όμως παρότησε τή δικηγορία, χωρίς κανένας νά μάθει γιατί. Σταμάτησε στά τρίτο φύλλο της, πρίν προφτόσει νά διατυπώσει τή γνώμη του γιά τά κοινά ή τουλάχιστον, τίς άντιπαθείες του, ή έπαρχιακή έφημερίδα του «Αστίς». Εχώρισε μέ τή γυναίκα του, έπειδή ό ένας έγινε ή πλήξη τού άλλου. Τό δεύτερο συνοικέσιό του ναυάγησε άπό κάποιο λάθος στήν ώρα. Τά τονωτικό φάρμακο πού έπαιρνεν, έπειδή τού τό είχε συστήσει διάσημος γιατρός, έχασε τή δύναμή του άπ' τή στιγμή πού περαστικός άνθυπίατρος τής φρουράς τού τό κατηγόρησε. Πέθανε ό φιλάργυρος είσοδηματίας, πού πάντα τόν κέρδιζε καί τόν έφούρκιζεν ό κ. Νικόδημος στήν πρέφα. Ο φίλος του ό άρχιμανδρίτης ό μόνος άνθρωπος μέ τόν όποίον κρυφόλεγον τίς πλέον σκανταλιάρικες ιστορίες γιά γυναίκες –τί άτυχίο– έγινεν έπίσκοπος! Τά «Απαντα» τού Βοσιλειάδη καί τόν τόμο της «Σιών» τού Λότα, δανεισμένα σέ φίλο του πρό τριών έτών, δέν τού τά ξαναγύρισαν. Οταν αύτά άκολούθησαν τό ένα τό άλλο, σά νάγιναν έπίτηδες, ό κ. Νικόδημος ένιωσε νά τόν παίρνει ό άτελείωτος έκείνος θάνατος πού παίρνει τούς άνθρώπους στήν έπαρχία –χωρίς νά πάψουν νά πίνουν καί νά θαδίζουν. Τού είδους αύτού μακαρίτης έγινε κι ά Νικόδημος. Ξεκινούσε κάθε μέρα γιά τόν ταχτικό του περίπατο, γιά νά ίδεί τούς ίδιους λόφους, νά μετρήσει τά ίδια δένδρο, καί τά πολύ –νά ίδεί τά λεωφορείο, πού έφερνε τόν νέον ύπάλληλο τού κράτους.

Δεκαπέντε χρόνια τώρα έξακολουθεί τό έπάγγελμα τούτο τού μακαρίτη! Καί μήπως τουλάχιστον μπσίνει στήν τέλειαν άνυπαρξία; Οχι. Μιά ένόχληση τόν άκολουθεί πάντα –ή μνήμη! Οπου καί νά θρίσκεται, θυμάται όλα τά παλιά. Ιδιοιτέρως τά όσήμαντα πού τού είχαν συμθεί. Ενοχλητική ιστορία! Στίς έπαρχίες έργάζεται ή μνήμη. Ο Νικόδημος, πειραγμένος, τάθαζε μαζί της. «Αύτή ή κατσίκα, έλεγε, δέν παύει τό μάσσημα;»

Μά άκριθώς σά νά ήθελε κάποιος δαίμονας νά τού δείξει τό άδειο της ζωής του, νάτες, έφταναν σωρός οί εικόνες τών άσήμαντων πραγμάτων πού είχε ζήσει, έπεισόδια ξεθωριασμένα, κοιτάγματα ήχοι, εικόνες τών ματιών, τής άφής καί τού ούρανίσκου: Αύλή τής Αθήνας μ' ένα εύκάλυπτο, μιά κόρη πού άνεθαίνει τή σκάλα, ό κρότος τής δεκάρας του στό πιατάκι τού φοιτητικού καφενείου, τό χρυσόδετο ήμερολάγιο τού Θρεττού σπίτι τών πεθερικών του, μέσα στή μεγάλη σάλα, άταν πρωτομπήκεν έκεί, ή λεύκα τού καφενείου Καρατζά, ένα θαρέλι πού θουρτσίζεται τά Σεπτέμθριο, μιά δυνατή θροχή... Απειρα τοπία - έλάχιστα γεγονότα! Αύτή ήταν ή ζωή του.

∴

ΚΕΞΑΦΝΑ, σήμερα, καθώς έτοιμάστηκε γιά τό μετρημένο περίποτο, άνέλπιστο γεγονός ήρθε: Μιά κλήση! Τόν καλούσαν μάρτυρα σέ μιά ύπόθεση τιμής πού έκαμε κρότο. Ανώτερος ύπάλληλος καταχράστηκε τήν έμπιστοσύνη γνωστού σπιτιού, άπ' τά καλύτερα τού τόπου. Τό σκάνδαλο τά συζητούσαν παντού. Μά πώς έτυχε νά τόν θυμηθούν γιά μάρτυρα;

Οταν ά κ. Νικόδημος έλαθε τήν κλήση, στάθηκε στό δρόμο καί διάθαζε σάν έρωτικό γράμμα. Δύο καί τρείς φορές. Δόθαζεν άκόμα καί τό έντυπο μέρος. Ωστε ζεί άκόμα! Η κλήση τού φάνηκε σάν είδοποίηση πώς είναι ζωντανός. Δέν περίμενε πιά ούτε αύτό! Καί στή στιγμή τού ήρθεν ά πάθος νά δρόσει! Ναί! Θά κάμει στό δικαστήριο μιά κατάθεση πολύκροτη, ώστε νά έκδικηθεί όλην τήν άποτυχίαν της ζωής του. Αύτό δέ θά ήταν μιό δράση; Οσα δέν έγραψε στήν «Αστίδα» όσα δέν έπραξε, νά ή εύκαιρία νά τά πεί στή δίκη! Τελειωτικά! Συμπυκνωμένα σέ άξιώματα! Τσεκουριές! Στήν πολιτεία, στήν κοινωνία. Στόν κλήρο, παρακαλώ! Στάν άνθρωπο πού σέρνει τά δεσμά της χυδαίας ύλης! Στούς Ελληνες πού άπομακρύνονται άπ' τήν μεγάλην ίδέα! Ολη ή χώρα θά μιλεί γιά τήν κατάθεσή του.

Αύτός ό πόθος τάν συνεπήρε όλόκληρον. Η άποτυχημένη ζωή του άρπάχτηκε άπ' τό γαλάζιο χαρτί. Στή στιγμή άγόπησε τήν κοινωνία, πού χαρίζει τήν άνυποληψία καί τόν έπαινο. Τήν είδε νά στέκει στά νύχια καί νά τόν άκούει μέ θαυμασμό μέσα στό δικαστήριο. Ακουσε τάν πρόεδρο, άπό τώρα δό νά χτυπά τό κουδούνι: «Ησυχία παρακαλώ, ν' άκουσθεί ό μάρτυς άπό τούς κυρίους ένόρκους!... Θά λάθω μέτρα!... Κληπήρ!»

Κατά διαθάλου τύχη, ήταν άνοιξιάτικη ώρα. Χωριά άσπριζαν στίς ομαραγδένιες πλαγιές τού θουνού. Πουλιά νέα σταματούσαν μιά στιγμή στά δένδρα, έλεγαν μιά χορούμενη φλυαρία κι έφευγαν. Τί γλυκό άεράκι! Ωραία πούν' ή ζωή! Κατά τή συνήθειά της νά γεμίζει τά χαλόσματα μέ γαλάζιο ούρανό ή μέ χρυσά λουλούδια, ή φύση έχάιδεψε τόν κ. Νικήτα μέ μιά άπ' τίς ήδονικές της πνοές, καί τότε, μαζεύοντας τά γερασμένα κόκκαλά του, ό άποτυχημένος, πετάχτηκε στόν περίπατο, σάν τίς θύελλες έκείνες πού δροσκέλιζαν συχνά τόν τόπο μέ ταχύτητα τρομακτική καί, χωρίς νά σταματήσει πουθενά, άρχισε νά σχεδιάζει τήν κατόθεσή του, πού θάκανε κρότο.

∴

ΤΟ ΒΡΑΔΥ, μετά τό δείπνο πέρασε νά ίδεί τούς δικαστικούς. Ηταν μαζεμένοι σέ καφενείο έρημο, μέ τρύπιο μπιλλιάρδο, ώστε νά μήν έχουν καμιά έπαφή μέ τήν κοινωνία. Ετσι τούς ήθελε τό κράτος. Θρήκεν έκεί τόν είσαγγελέα καί δύο πρωτοδίκες.

Η μικρή έπαρχία τούς είχε ψήσει σέ φωτιά μεσαιωνική μέ τήν έρημιά της, μά αύτοί, άπό άντίστασση, διατηρούσαν δροσερό τό πνεύμα των. Μιά άπά τίς σπόνιες έκδικήσεις των γιά τήν ζωή των στά κατοάθραχα, ήταν ή άποψινή των συνομιλία... Κρυφομιλούσαν γιά γυναικείες ιστορίες! Κανένας δέν ύποπτευότον τά πυκνό δάσος τής Αρκαδίας, πού πρασίνιζε γιά λίγη ώρα στήν άθλια έκείνη γωνιά τού καφενείου.

Μά στή στιγμή ή φανταστική πρασινάδα χάθηκε, κι οί γυμνές νεράιδες κι οί σάτυροι έφυγαν έντρομοι, μόλις φάνηκεν ό κ. Νικόδημος. Ανοιξε τήν πόρτα καί χαιρέτισε, άνύποπτος γιά τόν πανικό πού έφερε.

–Μού στείλατε μιά κλήση, είπε στόν είσαγγελέα.

–Κλήσιν! Α! ναί, γιά τήν ύπόθεση τού... Σάς επρότεινεν ό κατηγορούμενος γιά μάρτυρα, είπεν έκείνος, κοιτάζοντάς τον μέ τά δικαστικά γιαλιά του. Αύτή ή θρωμούύπόθεση θά μάς ξυπνήσει λίγο.

–Αλήθεια;

–Μά θέθαια, έχει σκάνδαλον. Θάχομε πιένα!

∴

ΟΤΑΝ ό κ. Νικόδημος έφταοε στό κακουργιοδικείο τήν ήμέρα τής δίκης καί είδε μεγάλο συνωστιομό στή θύρα, τού παρουσιάστηκε ζωντανή ή εικόνα πού είχε φανταστεί στόν ίστορικό του έκείνο περίπατο.

Νότην ή κοινωνία! Οπως τήν φαντόστηκε! Η κοινωνία άκροατήριο. Στριμωγμένη, στεκούμενη στά νύχια, ήρθε νά δώσει τό δίκαιο καί τά άδικο, τήν κατηγορία καί τάν έπαινο, τήν άκοή της καί τήν κατάπληξη. Α! αύτή είναι! Γι' αύτή παλεύουν όλοι! Γιά τήν προσοχή της ζούνε καί πεθαίνουν! Μά έννοια σου κι είναι τέλεια προετοιμασμένος νά τή συγκινήσει... Ολα τά άρθρα πού δέν έγροψε στήν «Αστίδα» κι οί λόγοι πού δέν άστραψαν στή δικηγορία του, θά μπούν στήν κατάθεσή του - χτυπητή, λαμπερή, σφυροκοπημένη μέ υπομονή σά μαχαιρίδιο. Φορούσε μιάν άπίθανη ρεντιγκότα, ρούχο πού είχε ίδεί τίς πιό έπίσημες κηδείες καί τελετές τού τόπου. Τό φηλό του κολάρο, σφιγμένο προσεκτικά μέ λαιμοδέτη πού είχεν άνήσυχα στίγματα, τού πραετοίμασε μιά όλόρθη κεφαλή Ρωμαίου. Τό μπαστούνι του ήταν τής Κυριακής.

Ετσι ντυμένος θημάτιζε νευρικά έξω άπ' τά δικαστήριο, περιμένοντας τήν θροντερή φωνή τού κλητήρα: «Νικήτας Νικόδημος!» ώς τίς δυό που έγινε διακοπή. Τό άπόγευμα ήταν ό πρώτος πού ξανάρθε. Καί πάλι γύριζε τίς άδιάκοπες θόλτες του, ένώ ή δίκη ξανάρχισε, καί στό διάστημα τούτο ό νούς του σφυροκοπούσε πάντα τήν κατάθεση, ώστε νά τή φέρει στό άπροχώρητο τής δρμής καί τής συμμετρίας. Κι άκουγε άπό μέσα του τόν κώδωνα πού μάλλωνε διαρκώς καί τή φωνή τού προέδρου: «Νά περιορισθείτε εἰς τό θέμα, σάς έπανολαμθάνω –όχι, ούτά δέν έχουν σχέσιν!– γνωρίζωμεν τήν δικονομίαν όσον καί σείς –θά έκκενώσω τήν αίθουσα– χωροφύλαξ!» καί μεγάλη ήδονή τόν πλημμύριζε γιά τό ένδιαφέρον τής δίκης, τό όποίον σέ λίγο μ' αύτόν θά φτάσει στό ζενίθ. Εξαφνα, καθώς κροτούσε τό ρολόγι στήν παλάμη του καί κοίταζε τήν ώρα –θά ήταν έξι άπάνω-κάτω– είδε φίλο του δικηγόρο νά θγαίνει άπό τήν πόρτα άψηφώντας τό συνωστισμό.

–Ε! Δέν είμαστε γιά τόν περίπατο κύριε Νικήτα;

–Είμαι μάρτυς, άπάντησε.

–Μάρτυς; Μά δέν άκουσες; Πρό πέντε λεπτών ή ύπεράσπισης παρητήθη τών λοιπών μαρτύρων...

–Τί; Πώς; Τί είπες; ρώτησε ά άποτυχημένος. Κι έκαμεν άλλόκοτο πήδημα πρός τήν πόρτα.

Σέ λίγο σκοτείνιασε. Απάνω άπ' τήν μικρή πόλη πού κοιμάται, τό θουνό σήκωσε τήν πελώρια καμπούρα του. Καί πάλι ήρθαν οί άλλες μέρες κι οί άλλες νύχτες καί ξανάγιαν άσα καί πρίν. Δέν έμάθαμε τό ύπόλοιπο τής ίστορίας τού κ. Νικήτα Νικόδημου.